

akterje v procese reproduciranja fetišistične strukture sodobne družbe. Prav zaradi tega je še bolj potrebna radikalna kritika, saj novinarstvo s sabo prinaša tudi potencial, da prevrže dominantni položaj določenega režima resnice, ki pa ga ne smemo omejiti samo na ekonomijo ali socialno politiko, saj v njegovo reproduciranje ni vpeta le ena sistemska sestavina.

Halimi se kot eden redkih kritike novinarske prakse loteva iz notranjosti prakse same, kot praktik od znotraj horizonta ideologije, ki jo ta praksa reproducira, kar je nedvomno velika odlika njegovega dela. Zastavlja vprašanja, kot na primer: "Ali je še mogoče biti novinar in izražati z neoliberalizmom kakršno koli nestrinjanje?" (str. 71), ki vodijo v kraljestvo kritične misli. V sodobnem svetu se namreč vse bolj širijo konformistične misli, ideje se vedno bolj uniformirajo, kompleksnost sveta pa izginja, saj se svet tudi prek novinarskega diskurza vedno bolj poenostavlja. Prav to Halimija vodi do sklepa, da se pospešuje siromašenje javne diskusije. Novinarstvo sicer kopiči vedno več informacij, a ne prihaja do kontekstualizacije te vednosti, ki je ne znamo več vključiti v umetnost življenja in prav to tudi paralizira kritiko. Če gremo korak dlje od Halimijevih opisov praks novičarskih delavcev, ki serijsko in rutinsko reciklirajo ene in iste osebnosti, ideje in mnenja, lahko zatrdimo, da z vse bolj razširjeno glasnostjo novinarskega poročanja prihaja pravzaprav do procedure molka, saj so novinarji vedno bolj uniformni v miselnosti in nivelizirani v radikalnosti. Konec koncev vsi sedimo pred podobami istega sveta in to vleče kritično množično zavest navzdol. Morebitna tleča želja po družbenih spremembah nenehno zadeva ob to oviro. Subverzivni odpor proti represivnim aparatom, kamor lahko prištejemo tudi medije, ali proti velekapitalistični miselnosti, če parafraziramo Marxa, se lahko tako začenja samo z radikalno kritiko znotraj miselnosti kapitalističnih razmerij.

Serge Halimi, ki je izviren, dosleden in jasen v zapisovanju primerov iz novinarske prakse, zagotovo ponuja takšno subverzivnost in izzivalnost v mišljenju, disidentne opise stanja obstoječega novinarstva, pronicljivost in zbadljivost. Ponuja neposrednost v kritiki, mestoma celo radikalno kritičnost, ko se nenehno pomika po margini dovoljenega in toleriranega razmišljanja v današnji družbi. Knjiga zato sodi na seznam obvezne študijske literature za vse že obstoječe ali bodoče upapolne novinarske, medijske, tržne, politične in kulturne delavce, saj jo lahko beremo tudi kot njihove lastne zgodbe o tem, kako se kapitalistična družbena nasprotja prelagajo v posameznika samega, kjer vsak sam postaja svoj lastni kontrolor in aktivni reproducent moderne fetišistične družbe.

Tina Kogovšek

Josep Fontana: Evropa pred zrcalom. Ljubljana: Založba / *cf., Modra zbirka: delajmo Evropo, 2003

191 strani (ISBN 961-6271-54-7), 3.600 SIT

prevod Miro Bajt, spremna beseda Jacques Le Goff

Evropa pred zrcalom eminentnega zgodovinarja katalonskega rodu Josepa Fontane je del zbirke *Delajmo Evropo*, (v Sloveniji jo v Modri zbirki izdaja založba /*cf, v drugih jezikih pa Blackwell, Critica in druge), ki je neke vrste družboslovna in humanistična samorefleksija Evrope. Po eni strani je Evropa v veliki meri prav skozi svoj združevalni projekt naredila precejšnje korake naprej na veliko področjih, hkrati pa se sooča z novimi prihodnjimi izzivi, marsikateri pa je pravzaprav že realnost (na primer velike migracije iz revnejših dežel, redefinicija vloge Evrope v mednarodni skupnosti in politiki itd.). V tem kontekstu je ponovni razmislek o zgodovinskem spominu, ki ga ima Evropa o sami sebi in drugih, skorajda nujna, saj se bo sicer težko učinkovito spopadla z izzivi, ki jih prinaša sodobnost. Zbirka sloni na korektnih znanstvenih standardih,

vendar je pisana v bolj sproščenem jeziku, s čimer naj bi laže dosegla širše občinstvo in ne le ozkih krogov akademske elite.

Delo J. Fontane preizprašuje mentalne podobe, ki jih je Evropa zgodovinsko ustvarila o sebi in drugih/drugačnih. Knjigo zastavi kot serijo poglavij – zrcal, ki si sledijo v bolj ali manj linearnem zgodovinskem zaporedju. Vsako od zrcal nosi v sebi močno kritično ost, tako da se bralcu v nekaterih primerih zazdi, kot da bi se znašel v steklenem labirintu zabavišnega parka, ki mu kaže ne le obrnjeno, ampak včasih celo do neprepoznavnosti izkrivljeno podobo. Tako kot vsako naslednje zrcalo v labirintu pokaže drugačno groteskno podobo nas samih, tako vsako od zrcal Evrope pokaže svoj način zgodovinskega ali filozofskega prirejanja realnosti določenega zgodovinskega obdobja. Fontana s konkretnimi primeri neusmiljeno ponazori, kako smo »Evropejci« v vseh zgodovinskih obdobjih, od »uradnega« začetka t.i. evropske civilizacije v grško-rimski kulturi do modernega časa, prirejali in olupševali svoje dosežke ter si po drugi strani pogosto prilastili dosežke drugih, zamolčali njihov pravi izvor in jih slikali v izrazito temnih, včasih pa tudi v skrajno demoničnih barvah. Tem skušnjavam niso ušli niti veliki kanonizirani misleci evropske civilizacije, tako rekoč »zvezdniki razsvetljenstva«, kot sta na primer Voltaire in Montesquieu. Prvo, »barbarsko zrcalo«, na primer, kaže na že zgodnje brisanje heterogenega, predvsem pa ne samo evropskega izvora naših prednikov ter da so naši biološki predniki relativno pozni prišleki na današnje evropsko ozemlje. Tradicionalno evropsko zgodovinopisje poskuša najti ali poudariti neke vrste »čisto« evropsko identiteto in tako rekoč inherentno superiorno evropsko »raso«, kateri gre zasluga za ves nadaljnji izjemni razvoj evropske civilizacije. Kot pravi Fontana, ima ta interpretacija svoj vir v podobi, ki so jo geografsko in politično zelo razdeljeni Grki ustvarili o sebi, da so vsaj približno ustvarili neko svojo kolikor toliko enotno identiteto. Tako so v »deformiranem zrcalu azijskega barbara« lahko videli sebe kot zgled omike in visoke kulture. Fontana nazorno pokaže, tako na primeru »barbara« kot drugih pojmov/podob v drugih zgodovinskih obdobjih, kako se nek sprva relativno nevtralen izraz, kot je na primer beseda za tujca (beseda »barbar« je sprva označevala nekoga, ki se ne zna tekoče izražati v grščini), spremeni v izrazito negativno označen pojem neciviliziranega divjaka.

Spoznanje, da je ta, kot tudi druge obravnavane podobe, izkrivljena, pravzaprav ni novo. Gre za serijo samopodob Evrope, katerih relativnost je vsaj deloma že prodrla tudi v širše laično vedenje. Vendar kolikor se vsaka sama zase zdi pač le neko bolj ali manj nedolžno spodletelo poenostavljanje zgodovinskih dejstev, se nanizane in kritično ovrednotene druga ob drugi razkrijejo kot konsistenten, nenaključen vzorec in mentalna podlaga za konkretna dejanja, ki prinašajo večinoma vse prej kot neproblematične posledice (na primer preteklo fizično iztrebljanje prvotnih ljudstev ali moderne »mehkejše« različice kulturnega in/ali gospodarskega uničevanja). Tako je tudi pripisovanje »zgodbe o uspehu« evropske civilizacije nekakšnim samo za Evropejce tipičnim biološkim, psihološkim, družbenim in še kakšnim značilnostim le poenostavljen mit, ki zanemari pogosto katastrofalno kulturno in/ali ekološko opustošenje, ki ga je ta zapustila za sabo.

Skozi celotno knjigo Fontana (podobno kot to na primer stori tudi J. Goody v isti zbirki na temo evropske družine) razkriva neko bolj navidezno kot pa realno evropsko enotnost in enovito identiteto. Od že omenjene navidezne enobarnosti grško-rimske civilizacije do enotnosti krščanstva, vsesplošne stagnacije mračnjakega srednjega veka vse do modernega, na znanosti in razsvetljenem razumu utemeljenega časa. V nobenem od zgodovinskih obdobjih ni bila prevladujoča barva le bela ali črna, temveč je vedno obstajal cel spekter vmes, ki pa je bil pogosto zamolčan, spregledan ali vsaj zelo zanemarjen. V tej luči nihče, ki vsaj malo pozna ta zrcala evropske ideologije, ne more biti zares presenečen nad sodobnimi fiaski evropske politike (na primer nezmožnost hitrega in učinkovitega reagiranja na točkah napetosti in spopadov po svetu ali celo znotraj same sebe, kot so krvavi razpad Jugoslavije, rasistični in drugi izpadi nestrpnosti). Dejstvo, da se Evropi lahko »zgodijo« fenomeni tipa »Buttiglione« ali podobne lokalne politične variante, kaže, da so izkrivljena evropska zrcala še kako vgrajena v evropsko dušo in skupnost.

V zadnjem poglavju nas Fontana s sintezo prejšnjih poglavij in navezavo na probleme sodobnih družb popelje »zunaj zrcalne galerije«. Skozi nekatere nedavne in tudi še aktualne primere (na primer ljudski upor v mehiški deželi Chiapas, zniževanje stroškov proizvodnje s selitvijo v Tretji svet in izkoriščanjem tamkajšnje podcenjene delovne sile, problematika priseljencev v Evropi itd.) pokaže, kako so zgodovinske mentalne sheme Evrope pomanjkljive, pristranske in zato nezadostne za učinkovito pojasnjevanje takih sodobnih pojavov.

Po drugi strani pa Fontana ugotavlja, da je vzporedno z vladajočo mentaliteto in družbeno prakso skoraj vedno tudi v podrejenih slojih prebivalstva, obstajal (in obstaja tudi danes) tok (ali jih je bilo celo več), ki je kritično gledal na obstoječe razmere in sanjal o boljši, pravičnejši družbi. Kar je lahko, ob zavedanju pasti ogledovanja v olepšujočem zrcalu, dovolj dober obet za bolj optimističen pogled v prihodnost Evrope.

Alenka Švab

Mirjana Ule, Metka Kuhar: Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni modernosti. Ljubljana: Založba FDV in Center za socialno psihologijo, zbirka Psihologija vsakdanjega življenja, 2003
156 strani (ISBN 961-235-151-1), 3.510 SIT

V knjižni zbirki Psihologija vsakdanjega življenja, na Fakulteti za družbene vede, je pred kratkim izšla knjiga, v kateri se avtorici, Mirjana Ule in Metka Kuhar, lotevata obravnave spreminjanja pomembnega segmenta življenjskega poteka v pozni modernosti. V fokusu njunega razmišljanja so tranzicije v oblikovanje družine prokreacije oziroma tranzicije v starševstvo pri mladih. Knjiga obsega 156 strani in je razdeljena na dva avtorska dela. Prvega, ki predstavlja glavne spremembe življenjskih potekov v pozni modernosti, je skupaj z uvodom v knjigo napisala Mirjana Ule, drugega, ki se osredotoča na predstavitev sprememb v Sloveniji, pa je napisala Metka Kuhar.

Prvi del je razdeljen na tri glavna poglavja. V njih avtorica *Mirjana Ule* konceptualizira spremembe mladosti in življenjskih potekov v pozni modernosti. V prvem poglavju, *Vloga življenjskih potekov v moderni družbi*, najprej opredeli pojem življenjskih potekov in statusnih prehodov ter procese institucionalizacije življenjskih potekov. Sledi konceptualizacija prehodov, pri čemer avtorica loči med dvema vrstama prehodov v življenjskih potekih: prehodi v socialnem položaju oziroma statusni prehodi ter prehodi v socialni udeležbi posameznika oziroma interakcijski prehodi. Kljub razlikam med obema vrstama prehodov, je skupna lastnost prehodov dejstvo, da so danes izrazito tvegani. O tveganosti avtorica razmišlja še v zadnjem delu prvega poglavja, pred tem pa kot bistvene značilnosti (pozno)modernih življenjskih potekov izpostavi izbirnost ter individualizacijo.

Drugo poglavje se ukvarja z značilnostmi mladosti in mladih – odraslih v današnjem času. Teoretiki mladine ugotavljajo, da se moderna mladost kaže kot obdobje psihosocialnega moratorija. Čeprav posameznik v življenjskem poteku večkrat vstopa in izstopa iz različnih moratorijev, pa je za mladost specifično to, da je družbeno institucionaliziran moratorij, in sicer v treh smereh: mladost kot moratorij v smislu zgolj enega od obdobjev v življenjskem poteku; mladina kot moratorijska socialna skupina; oblikovanje značilnih življenjskih stilov in habitusov znotraj institucije mladosti. Avtorica nato analizira postadolescenco kot posebno obliko mladosti in predstavi glavne teoretske interpretacije tega obdobja. Glavni problem tega obdobja je uskladiti samopodobo z družbenimi pravili, kar lahko mladi izražajo v obliki zavzemanja politično radikalnih pozicij, čeprav to ni nujno. Raziskave mladine, tudi pri nas, so pokazale, da je lahko odziv tudi zavračanje